

ZALAGAČKI ČLANAK

TEMA: DJEČIJI I UGOVORENI BRAKOVI

Autorica: Aida Mehdić, mr. socijalne pedagogije

SAŽETAK

Konvencija o pravima djeteta obavezuje na jednak tretman djeteta i poštivanje svih njegovih osnovnih prava, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik ili vjeru. Konvencijom se, između ostalog, propisuje i sljedeće: „U svim akcijama koje u vezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.“

Romska djeca nerijetko su gurnuta na margine društva, potlačena i ponižena, a pri tom grubo zanemarena od onih koji bi trebali da brinu o njihovim najboljim interesima, često, upravo zbog svog nacionalnog identiteta. Bosni i Hercegovini, njenim zakonodavnim i sudskim organima, shodno onome što vidamo u praksi, predstavlja dio tradicije i običajnog prava da dijete bude dio mreže organizovanog kriminala, da bude izloženo prosjačenju, prostituciji ili nelegalnim i ugovorenim brakovima.

Problematika dječijih i ugovorenih brakova prisutna je i u bh. romskim zajednicama. Ono što ovim člankom želimo da naglasimo je da ugovoreni i dječiji brak apsolutno nije u bilo kakvoj korelaciji sa romskom tradicijom, kulturom ili običajima, nego predstavlja klasičnu trgovinu ljudskim bićima, djevojčicama, koje usljed dugoročne potlačenosti (p)ostaju nevidljive i one u čije probleme ne želi niko da se miješa, jer je to predstavlja nečije kvazi običajno pravo.

Konvenciju o pravima djeteta Bosna i Hercegovina je preuzela notifikacijom o sukcesiji 23.11.1993. godine, što je prema međunarodnom pravu stvorilo obavezu države da Konvenciju implementira. Konvencijom o pravima djeteta Bosna i Hercegovina obavezala se da će u svim segmentima života **svakog djeteta**, poštovati najbolji interes djeteta. Konvencija o pravima djeteta obavezuje države potpisnice za jednak tretman djeteta i poštivanje svih njegovih osnovnih prava, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje ili neki drugi položaj. Član 3., stav 1 ove Konvencije propisuje sljedeće: „U svim akcijama koje u vezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.“

Nerijetko, na bosanskohercegovačkoj sceni prisutno je grubo kršenje propisa Konvencije, kao i zakonskih i podzakonskih akata koji se tiču prava djece i maloljetnika/ ca. Takvih primjera je nažalost mnogo, ali jedan od najprisutnijih jeste kršenje prava romske djece. Romska djeca nerijetko su gurnuta na margine društva, potlačena i ponižena, a pri tom grubo zanemarena od onih koji bi trebali da brinu o njihovim najboljim interesima, često, upravo zbog svog nacionalnog identiteta. Potpisnici Konvencije o pravima djeteta, Bosni i Hercegovini, njenim zakonodavnim i sudskim organima, shodno onome što vidamo u praksi, predstavlja dio tradicije i običajnog prava da dijete bude dio mreže organizovanog kriminala, da bude izloženo prosjačenju, prostituciji, nelegalnim i ugovorenim brakovima, odnosno vanbračnim zajednicama, da ne pohađa obavezno osnovno obrazovanje, da nema zdravstveno osiguranje, adekvatan smještaj i brigu.

Jedan od zapaženih slučajeva grubog kršenja dječijih prava desio se u Bijeljini kada je djevojčica od 12 godina uz novčanu dobit za njene roditelje „udata“ i odvedena u inostranstvo. Trenutno je u sudstvu aktuelan još jedan sličan slučaj, gdje se za prodaju i obljudu 13 - godišnje djevojčice na Općinskom sudu u Doboju vodi postupak protiv oca, svekra i muža pomenute djevojčice. Ono što je šokantno u ovom slučaju jesu izjave advokata, Vladimira Kovačevića, koji smatra da u ovom slučaju nema elemenata krivičnog djela, jer se radi o običajnom pravu Roma. Pored toga, pomenuti advokat, ugovorene i dječije brakove Roma smatra tradicijom i sasvim normalnom i uobičajenom pojavom u romskim zajednicama, te da se Romkinje, koje su stare 18 godina, u

romskim zajednicama smatraju već „starima za brak“. Ipak, na sreću, pomenutom advokatu zakonski propisi ne idu u prilog.

U krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, djetetom se smatra svaka osoba koja nije navršila osamnaest godina života. Krivična djela od kojih se djeci i maloljetnicima pruža zaštita ovim zakonom su: Silovanje, Spolni odnošaj s nemoćnom osobom, Spolni odnošaj zloupotrebom položaja, Prinuda na spolni odnošaj, Spolni odnošaj s djetetom, Bludne radnje, Zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnikom, Navođenje na prostituciju, Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, Upoznavanje djeteta s pornografijom i Rodoskrvnuće.¹ Pored toga, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, kao i Krivični zakon Republike Srpske predviđa krivično gonjenje i zatvorsku kaznu za svakoga ko: „Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.“². U ovom kontekstu važno je spomenuti i stav 8, istog člana Krivičnog zakona RS – a, gdje se navodi da „Pristanak maloljetnog lica na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utiče na postojanje ovog krivičnog djela.“.

Također, kada su u pitanju djela koja se tiču stupanja brak (vanbračnu zajednicu) sa djetetom, predviđaju se krivične sankcije shodno odredbi člana 146., stav od 1 do 3 istog Zakona:

„(1) Punoljetno lice koje živi u vanbračnoj zajednici sa djetetom mlađim od šesnaest godina, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se roditelj, usvojilac ili staralac koji djetetu iz stava 1. ovog člana omogući da u vanbračnoj zajednici živi sa drugim licem ili ga na to navede.

(3) Ako je djelo iz stava 2. ovog člana učinjeno iz koristoljublja, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina i novčanom kaznom.“

---

¹ Hanić – Zalihić, A., *Registar pedofila i silovatelja*, zalagački esej. Izvor: <http://zenskamreza.ba/site/wp-content/uploads/2019/10/Zalaga%C4%8Dki-esej-Registar-pedofila-i-silovatelja.pdf>

² Član 146., stav 1, Krivični zakon Republike Srpske. Izvor: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni-zakonik-Republike-Srpske-2017.pdf>

Dječije brakove Komitet za prava djeteta i Komitet eliminacijskih oblika diskriminacije žena nazivaju štetnim praksama, što predstavlja pozivanje na običaje. Problem dječijih brakova jeste, što to nisu klasični brakovi, jer Zakon propisuje minimalnu dobnu granicu za stupanje brak, a djeca koja stupaju u isti je ne dostižu. To su dakle, vanbračne zajednice koje uglavnom niko ne prati i ne evidentira. Ono što u ovom slučaju predstavlja najveći problem, jeste kada državni organi, opravdavaju te štetne prakse, tzv. običajnim pravom, te zbog toga niko ne biva procesuiran niti kažnjen.

Ženska romska mreža „Uspjeh“ Bosne i Hercegovine svojim aktivnostima nastoji zaštititi prava i potrebe romskih žena i djevojčica, unaprijediti položaj istih te educirati širu društvenu zajednicu o stanju u romskoj zajednici te mijenjati svijesti i razbiti stereotipe o Romima i Romkinjama i njihovim životnim stilovima.

Dječiji i ugovoreni brakovi nisu romski običaj i tradicija. Istina je da postoje slučajevi udaje i ženidbe maloljetnih djevojčica i dječaka i da postoje nesavjesni roditelji koji za određenu materijalnu dobit svoju djecu daju „na brigu“ drugoj porodici, ali zbog toga što se takvo što dešava u pojedinim romskim porodicama, to se ne može smatrati običajem i tradicijom Roma i Romkinja, koja je daleko ljepša i osebnija od onog kako neodgovorni pojedinci žele da je prikažu.

Razloge ovakvih dešavanja možemo posmatrati kroz prizmu sociološkog fenomena izolovanosti romske zajednice koja je uglavnom i dalje prisutna, te višestrukoj marginalizaciji i diskriminaciji kojoj je izložena. Posebno je težak položaj Romkinje, koja je usljed niza specifičnih faktora, manjka obrazovanja i prilika za zaposlenje i društveni angažman, manjka materijalnih dobara te ubjeđenja da „manje vrijedi“ jer je žena, biva izložena nagovorima i potrebi da što ranije stupi u brak, da bi „roditelje oslobodila tereta“ i osjećala se korisnom članicom zajednice. Ono što rane brakove čini višestrukom problematikom, kojom bi se trebali pozabaviti svi nadležni organi, jeste što često djevojčice koje bivaju prodane u svrhu braka, nerijetko postaju dio mreže organizovanog kriminala i iskorištene u svrhu prosjačenja, prisilnog rada i prostitucije.

Stoga, želimo da naglasimo, da ugovoreni i dječiji brak apsolutno nije u bilo kakvoj korelaciji sa romskom tradicijom, kulturom ili običajem, nego predstavlja klasičnu trgovinu ljudskim bićima, djevojčicama koje usljed dugoročne potlačenosti (p)ostaju

nevidljive i one u čije probleme ne želi niko da se miješa, jer je to dio nečijeg kvazi običajnog prava.

Shodno svemu navedenom, pozivamo sve nadležne institucije da se pozabave ovom problematikom, da se svako onaj koji u bilo koju svrhu proda svoje dijete, kao i onog koji ga kupuje, kazni adekvatno i shodno zakonskim propisima. Također, pozivamo sve relevantne aktere da se svakom djetetu, bez obzira na njegov background u svakom smislu, pruži prilika da u skladu sa svojim mogućnostima izgradi svoje kapacitete da bi u budućnosti bio ravnopravan i koristan član društva, koji vlastitim sredstvima i zalaganjem kreira svoj život u pozitivnom smjeru. Želimo da omogućimo, da svako romsko dijete ostvari pravo na redovno školovanje, da svaka Romkinja stekne pravo na zaposlenje, da zbog pripadnosti romskoj populaciji ne bude diskriminirana na konkursima, javnim mjestima i generalno u društvenom i političkom životu.

Također, pozivamo nadležne institucije i aktere da se shodno propisima adekvatno kazne profesionalci/ ke u postupanju koji, shodno vlastitim predrasudama, ne izvrše adekvatnu i zakonom propisanu kaznu nad počiniocima/ cama krivičnih djela pozivajući se na tzv. običajno pravo. Pored toga, smatramo da je neophodno sprovesti edukaciju profesionalaca/ ki koji/ e na svom radnom mjestu postupaju u slučajevima zaštite romske djece i žena, u cilju osvještavanja vlastitih predrasuda i štetnih praksi koje eventualno provode.

Svojim djelovanjem ŽRM „Uspjeh“ želi da zaštiti svako romsko dijete, posebno djevojčicu i ženu, te da im pruži alate i mogućnosti da steknu sve preduvjete za zdrav, dostojanstven i sretan život.